

IN MEMORIAM

O ŽIVOTU I DJELU PROF. DR. IVE HORVATA

(Uz stotu obljetnicu rođenja)¹

Ovih se dana navršava jedno stoljeće od rođenja prof. Ive Horvata. Kongres hrvatskih biologa prava je prigoda da se obilježi ta značajna obljetnica našega velikog znanstvenika i domoljuba. O njegovu životu i djelu pisano je već mnogo, osobito nakon njegove smrti (BERTOVIĆ 1963, GLAVAČ 1963, HORVATIĆ 1963, 1965, WRABER 1963, PAWLOWSKI 1964, BARČIĆ 1988, DOMAC 1993, TRINAJSTIĆ 1993). Stoga nije moguće izbjeći svako ponavljanje već rečenoga. Zbog mlađih generacija biologa, koji brojnošću prevladavaju na ovom Kongresu, držim da to nije niti suvišno.

Nastojat ću, međutim, ovdje iznijeti i neke podatke ili događaje koji su pri pisanju Horvatova životopisa u vrijeme ranijega jugoslavenskog režima, iz političkih razloga, općenito izostavljani, odnosno, “kritično” razdoblje naprosto je preskočeno kao da se u Horvatovu životu tada nije ništa bitno događalo. A bilo je upravo suprotno. Neki pak podaci, koji se navode u pojedinim objavljenim člancima o Horvatu nisu potpuno točni, pa želim i na to upozoriti, a spomenut ću i neke detalje iz njegova života za koje držim da mogu biti zanimljivi za ovaj auditorij.

Ivo Horvat rođen je 7. listopada 1897. u Čazmi od majke Regine rođene Holzinger i oca Ivana, kotarskog suca². Niti godinu dana nije bio star kada mu je otac umro. Nakon smrti oca, majka s malim Ivom seli godine 1899. u Dubavicu (Hrvatsko zagorje) svome ocu. Osnovnu školu pohađao je u Dubavici i u Samoboru gdje je povremeno boravio kod rođakinje.

¹ Referat održan na Kongresu biologa Hrvatske u Opatiji 23. rujna 1997. djelomično proširen sadržajem referata održanog u Nacionalnom parku Risnjak u Crnom Lugu 10. listopada 1997.

² Svi se autori slažu o datumu, a gotovo svi i o mjestu rođenja, no u članku V. GLAVAČA (1963: 340) piše da je I. Horvat rođen u Dubavici, što valja ispraviti.

Držim zanimljivim podatak koji nisam našao objavljenim, da je krsni kum I. Horvatu, a poslije očeve smrti i skrbnik (tutor), bio zagrebački nadbiskup dr. Antun Bauer, sveučilišni profesor Teološkoga fakulteta, rektor Sveučilišta u Zagrebu 1906/1907, član JAZU.

Godine 1908. seli se Ivo Horvat s majkom u Zagreb gdje završava klasičnu gimnaziju (1916.) i upisuje studij prirodopisa i zemljopisa na Filozofskom fakultetu. Gotovo od početka studija bio je demonstrator u Botaničkom zavodu. Najviše ga zanima botanika, pa je već u trećoj godini studija započeo s radom na doktorskoj disertaciji “*Vrijednost gametofita u filogeniji paprati s osobitim obzirom na vrstu Phyllitis hybrida (Milde) Christensen*”.

Ubrzo nakon diplomiranja (15. lipnja 1920.) i odlično obranjene doktorske disertacije promoviran je (31. srpnja 1920.) na znanstveni stupanj doktora filozofije iz područja botanike. Već 1. rujna 1920. nastupa službu asistenta u Botaničkom institutu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sljedeće godine, 20. listopada 1921. polaže stručni ispit za zvanje profesora srednje škole za prirodopis i zemljopis. U srednjoj školi nije, međutim, nikada službovao.

Godine 1925., tj. u 28. godini života povjerena su mu predavanja iz botanike i tehničke mikroskopije na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Godine 1927. osniva “*Hrvatsku biljnogeografsku skupinu*” na umjetnom, oko 6 m visokom brežuljku u Botaničkom vrtu, na kome se uzgajaju biljke iz hrvatskih krajeva (HORVAT 1942). S nepunih trideset godina (3. rujna 1927.) postaje docentom, a u 36. godini (29. ožujka 1933.) izvanrednim profesorom za sistematiku bilja i geobotaniku. Zanimljivo je, da mu je za napredovanje u zvanje redovitoga profesora trebalo gotovo sedam godina (8. siječnja 1940.), iako je u tom razdoblju postizao vrlo značajne rezultate u fitocenologiji, te je bio poznat i cijenjen u Europi. Već godine 1935. na međunarodnom Botaničkom kongresu u Amsterdamu povjerena je I. Horvatu organizacija biljnogeografskog kartiranja u Jugoslaviji.

Razlozi postaju razumljivi ako se pobliže upoznaju prilike u kojima je djelovao I. Horvat. Predstojnikom Botaničkog zavoda desetljećima je bio prof. Vale Vouk kao vrlo autoritaran “šef” o čemu sam u mnogo navrata mogao slušati od starijih kolega kad sam, još u vrijeme njegova predstojništva, stupio u službu kao mladi asistent u Botaničkom zavodu³. Ivo Horvat, čini se, postizao je prevelike uspjehe. Osim toga, bavio se je fitocenologijom, znanošću koju je Vouk napadao. Vodile su se žučne polemike, a Vouk je s omalovažavanjem govorio o fitocenologiji i fitocenolozima (usp. HORVATIĆ 1941).

Vouk je još 1919. predlagao “Povjerenstvu za prosvjetu” da se istraživanje flore i vegetacije koje kao “programna zadaća pripada svakako muzeju, a ne botaničko fiziološkom zavodu” preseli u muzej. Praktički to bi značilo da se geobotanika kao struka i nastavni predmet izbaci sa Sveučilišta. Očito da uz takvo stajalište predstojnika nije bilo lako ostvariti podnošljivu suradnju. Zasiurno su pritom određenu težinu imala i politička opredjeljenja, jer je I. Horvat bio orijentiran nacionalno, hrvatski, dok je u tim vremenima bila “na snazi” jugoslavenska opcija. Može se, dakle, zaključiti, da je Horvat bio “sve teži” predstojniku, a odnosi ne baš prijateljski.

³ Premda ovdje nije riječ o životu i djelu prof. V. Vouka, njegovo ime nije moguće izbjeći ako želimo potpunije prikazati prilike u kojima je radio i stvarao I. Horvat.

Godine 1937. oženio se I. Horvat svojom učenicom prof. Marijom rođ. Dvoržak, u kojoj je osim vjerne družice dobio i suradnicu koja mu je čitavog zajedničkog života najpředanije pomagala⁴.

Približavanjem II. svjetskog rata političke se prilike i u Jugoslaviji počinju mijenjati. Hrvati u borbi za samostalnost vide neku perspektivu. Uredbom od 26. kolovoza 1939. osniva se Banovina Hrvatska. U mjesecu svibnju (19.5.1939.) profesori Krunoslav Babić, Stjepan Škreb i Antun Vrgoč podnose prijedlog za Horvatovo unapređenje u zvanje redovitoga profesora. Iz svega ranije rečenoga jasno je zašto taj prijedlog nije podnio predstojnik Botaničkog zavoda što bi bilo za očekivanje. Postupak je trajao vrlo dugo. Ukaz o postavljenju (iz Beograda) datiran je sa 8. siječnja 1940. Procedura je definitivno dovršena dopisom Odjela za prosvjetu Banske vlasti u Zagrebu da je imenovanje osnovano na zakonu, a zaprimljeno je u Botaničkom zavodu 20. svibnja 1940., tj. godinu dana nakon što je podnesen prijedlog za unapređenje.

Iste godine Odlukom Bana Banovine Hrvatske (od 30. listopada 1940.) smijenjen je s dužnosti predstojnika Botaničkog zavoda V. Vouk, a za novog predstojnika postavljen Ivo Horvat, tada redoviti profesor. Zanimljivo je također da je primopredaja dužnosti, koju je bivši predstojnik maksimalno otežao, izvršena tek koncem te godine. V. Vouk ostao je profesorom u Zavodu do početka sljedeće školske godine, kada je umirovljen "odlukom Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske" od 17. listopada 1941.

Nastupile su teške ratne prilike. Zbog ograničenja kretanja i opasnosti nije se moglo istraživati biljni pokrov u terenu. Kao predstojnik Botaničkog zavoda usmjerio je stoga I. Horvat svoja nastojanja osobito na izgradnju nove zgrade Zavoda u Botaničkom vrtu. Njegovim zalaganjem odobrena je i u jesen 1942. započeta gradnja "jednokatne zgrade s visokim prizemljem" po nacrtima Zvonimira Vrkljana, profesora Tehničkog fakulteta. Gradnja je nastavljena i u 1943. godini i stigla do svoda podrumске konstrukcije, koja je "gotovo čitava došla iznad razine Botaničkog vrta te su načinjeni svodovi podruma ...". Gradnja je međutim te godine obustavljena "..... a naročito zbog blizine željezničke pruge i mogućnosti zračnoga napadaja" (što se zaista i dogodilo u veljači 1944.). Tako Horvat nije doživio dovršetak izgradnje.

Svršetkom II. svjetskoga rata nastupili su zasigurno najteži trenutci u životu I. Horvata. Držim da za ovaj auditorij mogu biti zanimljiva sjećanja prof. Stjepana Horvatića na te dane kako mi ih je jednom sam ispričao: "Kad su u svibnju 1945. u Zagreb došli partizani, istoga ili sljedećega dana na zagrebačkoj radiostanici objavljuvana su imena "narodnih neprijatelja". Što je to onda značilo jasno je svakome tko se sjeća tih dana. "Slučajno sam – pričao je dalje prof. Horvatić – slušao tu emisiju i među mnogim imenima čuo kako spiker čita ime prof. Ive

⁴ Zanimljiv može biti podatak, da je vjenčanje I. Horvata obavio zagrebački nadbiskup dr. Antun Bauer, tj. već spomenuti krsni kum i Horvatov skrbnik. Bauer je tada bio u 81. godini života i te je godine (7. prosinca 1937.) umro. Podatak je to zanimljiviji ako spomenemo da je Bauer vjenčao i Horvatove roditelje.

Za ove, kao i druge podatke koje nisam našao objavljene, zahvaljujem prof. dr. Ivi Soljačiću, zetu prof. Horvata.

Horvata. Sledila mi se krv u žilama kad sam to čuo. Ode mu glava, pomislio sam onaj trenutak i intenzivno počeo razmišljati što da učinim. Sjetio sam se prof. Ive Babića (kasniji Ministar prosvjete u Hrvatskoj). Otišao sam k njemu, jer sam držao da bi on mogao nešto učiniti, i zamolio ga da pomogne da se Horvatu ne dogodi najgore”⁵.

Glava mu je, u fizičkom smislu, spašena, ali je protiv njega vođen postupak pred “Zemaljskom komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača”, a Odlukom Ministra prosvjete Ante Vrkljana (pov. br. 64i od 16. kolovoza 1945.) I. Horvat stavljen je na raspolaganje Ministarstvu prosvjete. Do konačne odluke Suda časti razriješen je svoje dužnosti na Filozofskom fakultetu. Odlukom Dekana fakulteta (pov. br. od 18. kolovoza 1945.) predao je upravu Botaničkog zavoda prof. V. Vouku (koji je reaktiviran), a Horvat je ostao bez namještenja.

Horvat je rješenjem Komisije oslobođen krivnje, jer je – kako pišu M. Gračanin i dr. (dopis Ministru prosvjete od 7. rujna 1945) – “preslušavanjem optuženoga i ispitivanjem brojnih svjedoka utvrđeno da je prof. Horvat nevin u pogledu svih inkriminacija”. Zato kolege i prijatelji Ive Horvata, profesori M. Gračanin, S. Horvatić, F. Kušan, A. Petračić, I. Pevalek, i V. Škorić – u istom dopisu – predlažu ministru Vrkljanu “da na osnovi rješenja spomenute Zemaljske komisije promijenite svoj zaključak o ukklanjanju prof. Horvata sa fakulteta i na taj način omogućite nastaviti koliko svoj nastavnički rad toliko i svoju plodonosnu naučnu i organizatornu djelatnost na području istraživanja naše zemlje”.

No peticija nije promijenila stanje. Horvat je dvije godine ostao bez namještenja. Premda su ga pozivali prijatelji iz inozemstva, nije smio iz države, a posao ne dobiva. Tek je godine 1947. riješen problem njegovog namještenja i to tako da je prof. S. Horvatić sa Veterinarskog fakulteta prešao u Botanički zavod Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, a Ivo Horvat na njegovo mjesto profesora botanike i predstojnika Zavoda za botaniku Veterinarskog fakulteta.

Tako je, doduše, riješen problem namještenja, no pravda nije zadovoljena, jer je I. Horvat, unatoč oslobađajućoj presudi izgubio svoj prvobitni položaj. Premda je to bila degradacija, Horvat se nije ponašao kao uvrijeđena veličina, već je nove okolnosti iskoristio za intenziviranje znanstvenoga rada. Budući da je botanika na Veterinarskom fakultetu bila samo pomoćni predmet, bio je znatno manje opterećen nastavom, a da se i ne govori o administrativnim i organizacijskim poslovima koje bi imao, da se je vratio na mjesto predstojnika Botaničkog zavoda Prirodoslovno-matematičkog fakulteta (izdvojenog godine 1946. iz Filozofskog fakulteta).

U tim je poslijeratnim najtežim godinama I. Horvat napisao svim botaničarima dobro poznati priručnik i udžbenik “*Nauka o biljnim zajednicama*”, koji je tiskan 1949. godine. Iako je djelo koncipirano kao Braun-Blanquetova “*Sociologija bilja*” (Pflanzensoziologie), Horvatova “*Nauka o biljnim zajednicama*” ipak nije obična kompilacija, već originalan priručnik s obiljem podataka i rezultata istraživanja u našem području. “Htio sam, da knjiga bude u

⁵ U članku I. Trinajstića (1993: 30) navedeno je da je Horvat bio “uhapšen”. Prema usmenom priopćenju prof. I. Soljačića to nije točno. Horvat je, kad su došli partizani, noć proveo kod dr. S. Urbana ili kod Urbanovih roditelja.

prvom redu naša i da uz prikaz rezultata nauke prikaže i naša dugogodišnja nastojanja oko proučavanja biljnog pokrova, želeći, da se broj istraživača što prije poveća i da se naša istraživanja još više povežu sa životom" (HORVAT 1949: IV).

Tim je djelom izvršen vrlo snažan prodor ideja Braun-Blanquetove fitocenološke škole (Zuerich-Montpellier), kojoj je Ivo Horvat od samoga početka svojih vegetacijskih istraživanja bio vatreni sljedbenik. Već njegovi prvi prikazi vegetacije na tim principima "*Vegetacijske studije o hrvatskim planinama I i II*" (HORVAT 1930, 1931) nedvojbeno spadaju u klasična djela fitocenološke literature.

Vezanost (svojestvenost) vrsta, kao jedan od temeljnih principa te škole, prihvatio je Horvat ne samo zbog autoriteta kakav je uživao Braun-Blanquet, već zbog snažnog uvjerenja koje je stekao na temelju vlastitih istraživanja i spoznaja. Objavljivanjem "Nauke o biljnim zajednicama" osigurano je ne samo u Hrvatskoj, već i u ostalim republikama tadašnje Jugoslavije, intenzivno širenje ideja srednjoeuropske (Braun-Blanquetove) fitocenološke škole.

To je osobito značajno zbog toga, što su nakon II. svjetskoga rata (a stariji sudionici Kongresa tih se dana zasigurno dobro sjećaju), ne samo na političkom i socijalnom polju, već i u kulturi i znanosti agresivno prodirale ideje iz Sovjetskoga Saveza, gdje su prolazile samo one politički blagoslovljene (sjetimo se npr. samo ideja "čuvenoga" genetičara Lisjenka). Sve što je dolazilo sa zapada, pa tako i učenje Braun-Blanqueta i njegovih sljedbenika i istomišljenika proglašavano je kapitalističkom reakcionarnom umotvorinom.

Ako se, dakle, spomenuto djelo Ive Horvata analizira kroz prizmu tadašnjih društvenih i političkih zbivanja u nas i u svijetu, postaje jasno da je "Nauka o biljnim zajednicama" imala daleko veće značenje od standardnog stručnog priručnika ili udžbenika. To je bila snažna barijera onima, koji su (kao npr. neki u Srbiji) žestoko napadali Braun-Blanquetovu fitocenološku školu i s ironijom nazivali je "SIGMATIZAM" (prema kratici SIGMA - Station Internationale de Géobotanique Méditerranéenne et Alpine, Montpellier). Nije isključeno, dapače, držim vrlo vjerojatnim, da se u vezu s tim može dovesti i medalja, koja je na Svjetskom botaničkom kongresu u Lenjingradu (Petrogradu) godine 1975., među ostalim predstavnicima različitih zemalja dodijeljena i jednom, zasigurno ne slučajno odabranom jugoslavenskom (točnije rečeno srpskom) "naučniku", i to upravo onom koji se je trajno i dosljedno isticao kao najžešći protivnik ideja Braun-Blanquetove škole.

Premda obespravljen i ponižen I. Horvat nije posustao. Već godine 1947. nastavlja svoja terenska istraživanja Gorskoga kotara započeta još 1927. Godine 1948., na konferenciji u Zagrebu, koju je sazvalo tadanje Savezno Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, prihvaćen je Horvatov prijedlog da se u Jugoslaviji organizira sustavno kartiranje vegetacije, a kao pokusni objekt predložio je planinski skup Risnjaka i Snježnika s primorskim obroncima. Već koncem srpnja iste godine (29.VII.1948.) krenula je pod Horvatovim vodstvom skupina mladih istraživača u Crni Lug da "poduzme zanimljivi i teški posao tipološkog istraživanja i kartiranja Risnjaka" (HORVAT 1950: 3).

Ta su istraživanja i kartiranje od posebnog značenja, jer su ostvarena u suradnji velikoga broja stručnjaka različitih stručnih profila (fitocenolozi, šumari, kli-

matolozi, pedolozi, geolozi, mikrobiolozi, agronomi). I ne samo iz Hrvatske, već i iz ostalih republika tadašnje Jugoslavije (da spomenemo samo neka imena kao što su Pavle Fukarek iz Sarajeva, Maks Wraber i Vlado Tregubov iz Ljubljane, Branislav Jovanović iz Beograda i dr.) sa zadatkom da se upute u metodiku istraživanja i kartiranje vegetacije, “kako bi se slična istraživanja mogla provesti i u drugim krajevima” (HORVAT 1950: 4).

Može se bez pretjerivanja kazati da je to u pravom smislu riječi bila Horvatova fitocenološka škola s ekosistemskim pristupom (da se izrazimo suvremenom terminologijom) i rasadište fitocenologa u Jugoslaviji. Postignuti rezultati bili su znanstvena osnova za proglašenje Risnjaka nacionalnim parkom (1953.), ali i osnova za prihvaćanje prijedloga projekta “Vegetacijska karta Jugoslavije”. Na čelu Savezne Komisije za vegetacijsko kartiranje stajao je prof. Ivo Horvat.

Godine 1959. na Međunarodnom simpoziju o vegetacijskom kartiranju (Stolzenau, 23.–26. III. 1959) gdje je imao iznimno zapaženu ulogu predložio je Horvat izradbu vegetacijske karte Europe. Osnovana je stalna Komisija u koju su ušli Braun-Blanquet, Emberger, Horvat, Noirfalise, Pawlowski i kao voditelj Komisije R. Tuexen. Iste je godine (u veljači 1959.) Horvat izabran i u Komisiju za ekologiju Međunarodnog saveza za zaštitu prirode i prirodnih dobara (IUCN – International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) u Brislu.

Kao rezultat istraživanja i kartiranja u Gorskom kotaru proizašli su mnogi objavljeni znanstveni i stručni radovi fundamentalnog i primijenjenog značaja. Jedno od tih na prvome mjestu je Horvatovo djelo “*Vegetacija planina zapadne Hrvatske* (s 4 vegetacijske karte u prilogu)”, koje je objavljeno 1962. godine, tj. nedugo prije njegove smrti. Za to mu je djelo dodijeljena i Republička nagrada “Ruđer Bošković” (Rješenjem Odbora za nagrade od 17. travnja 1963.). Nije, na žalost, doživio da je primi osobno, jer je tjedan dana kasnije umro (23. travnja 1963.)⁶.

Premda nije dočekao dovršenje vegetacijske karte Jugoslavije, udario je solidne temelje, pa je kartiranje nastavljeno i poslije njegove smrti, a kad je riječ o Hrvatskoj može se reći da je terenski dio posla na cijelom području obavljen

⁶ U vezi s pogrebom prof. Horvata iznosim sjećanja fra Berarda Barčića što, držim, može biti zanimljivo za ovaj auditorij. Fra Berard Barčić bio je student prof. Ive Horvata (upisao se šk. god. 1934/35.). U svojim “Sjećanjima” (u povodu 25. obljetnice Horvatove smrti) piše Barčić kako se je “... neugodno osjećao kad mi je jednom zgodom, dok smo krstarili planinama Hrvatskog zagorja rekao: gospodine Barčiću, kada ja umrem vi ćete me sprovoditi! Gospodine profesore, odgovorio sam mu, nemojte to spominjati! To je isto ponovio nekoliko puta i za vrijeme zadnje godine studija. Ja sam, međutim, uvijek to uzimao kao šalu i odbijao misao – napast”.

Opisujući dalje Horvata kao čovjeka i znanstvenika Barčić piše: “Zato sam ostao kao gromom ošinit kada sam dana 23. travnja 1963. u Pazinu primio od kolege iz Zagreba brzojav koji je doslovno glasio: Profesor Horvat umro, sprovod u četvrtak. Krenuo sam u Zagreb. U dogovoru s Marijom Horvat, gospođom pokojnika, zaključeno je da ja vodim sprovod. U tom trenutku sam osjetio da davne profesorove riječi: Gospodine Barčiću, vi ćete me sprovoditi kada umrem, nisu više šala ni misao – napast koju trebam odstraniti iz pameti, nego bolna stvarnost koju moram prihvatiti” (BARČIĆ 1988: 83–85).

prije domovinskoga rata. Objavljeno je i nekoliko sekcija karata, no predstoji još obilan posao oko tiskanja ostalih.

Već početkom tridesetih godina ovoga stoljeća proširivao je I. Horvat svoja istraživanja izvan okvira Hrvatske na bosansko-hercegovačke, crnogorske i makedonske planine, na planinu Rilu u Bugarskoj (1936.), upoznaje vegetaciju Tatre, istočnih Karpata i Podolije (1937.), a poslije II. svjetskoga rata proučava vegetaciju Poljske (1958.), planinsku vegetaciju Grčke (1960.), a na međunarodnoj biljnogeografskoj ekskurziji (IPE) proputovao je Finsku i Norvešku (1961.). Tako dobiva pregled gotovo cijele Europe i pritom sakuplja golemi floristički materijal.

Posljednje desetljeće svojega života najveće je napore uložio u pripremu i pisanje životnoga djela o vegetaciji jugoistočne Europe. Nije ga, na žalost, za života uspio u cijelosti dovršiti, pa su to posmrtno učinili njegov tada mladi suradnik i učenik dr. Vjekoslav Glavač i prijatelj mu i kolega prof. dr. Heinz Ellenberg. Prvobitno planirano u tri sveska, djelo je tiskano kao jedna knjiga pod naslovom I. HORVAT, V. GLAVAČ I H. ELLENBERG: *Vegetation Suedosteuropas, Geobotanica selecta*, Band IV., Gustav Fischer Verl., Stuttgart 1974.

Na kraju ne možemo, a da posebno ne spomenemo još jedno djelo, koje je sam Horvat u svojoj "Naučnoj oporuci" nazvao "*moje najmilije djelo*". To je njegov herbar, golem zbirka prepariranoga bilja koje je obilno skupljao na svim svojim terenskim istraživanjima u Hrvatskoj i diljem Europe. Herbar je oporučno ostavio Institutu za botaniku Sveučilišta u Zagrebu. No da bi se zbirka mogla koristiti valjalo ju je srediti, biljke determinirati i etiketirati. To je, sukladno oporuci, upornim i mukotrpnim radom uspješno obavila prof. Marija Horvat, supruga profesora Horvata, uz skromnu financijsku potporu koju je osigurao tadašnji direktor Instituta za botaniku Sveučilišta u Zagrebu prof. S. Horvatić.

Iz zgrade Veterinarskog fakulteta, gdje je gospođa Horvat uređivala herbarsku zbirku u prostorijama Zavoda za patofiziologiju (susretljivošću tadašnjega predstojnika prof. dr. Slavka Krvavice), uređena je zbirka, zalaganjem akademika Z. Devidéa, tadašnjeg predstojnika Botaničkog zavoda, preseljena u prostorije Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (sada Hrvatska akademija) u ul. Ante Kovačića br. 5 u Zagrebu, i tamo je 10. lipnja 1986. otvorena na korištenje svim botaničarima. To je, međutim, ipak bilo samo privremeno rješenje.

Nakon ukidanja Instituta za botaniku Sveučilišta zbirka prelazi u vlasništvo Botaničkog zavoda Prirodoslovno-matematičkog fakulteta kao "Herbarij Ive i Marije Horvat". U povodu obilježavanja stote obljetnice Horvatova rođenja, bit će preseljena u prostoriju adaptiranu u tu svrhu na temeljima upravo one nedovršene zgrade u Botaničkom vrtu (Marulićev trg 9) koju je Ivo Horvat, kao tadašnji predstojnik Zavoda i Vrta, započeo graditi još 1942. godine. Tako će konačno stići u njegovu "matičnu kuću", kako je često I. Horvat znao nazivati Botanički zavod. Tamo će najbolje služiti kako današnjim tako i budućim generacijama botaničara. Rekli bismo, čudni su putovi sudbine⁷.

⁷ Zbirka je u međuvremenu, nakon Kongresa, preseljena i 21. travnja 1998., na dan Prirodoslovno-matematičkog fakulteta otvorena i predana na uporabu svim botaničarima.

Ta iznimno vrijedna i vrlo bogata zbirka broji oko 75 000 herbarskih listova (od toga na mahovine i lišaje otpada oko 5 000 listova, a ostalo na vaskularne biljke) s preko 3 000 vrsta i podvrsta vaskularnih biljaka iz Hrvatske i drugih republika bivše Jugoslavije, zatim iz Poljske, Rumunjske i Bugarske, a posebno su izdvojene još 323 vrste iz Grčke, 91 vrsta iz Finske i 114 vrsta iz Norveške.

Premalo je ovdje vremena da se detaljnije osvrnemo na sve radove i aktivnosti prof. I. Horvata, a to nije niti neophodno, jer su mnogi podaci i ranije objavljeni. Iscrpan popis radova objavljen je nakon njegove smrti (v. BERTOVIĆ 1963, HORVATIĆ 1963, 1965).

Na kraju valja još posebno istaknuti, da djelo Ive Horvata u cjelini označava jednu plodonosnu epohu u istraživanjima biljnoga pokrova, te ostaje temeljem daljnjih geobotaničkih istraživanja iznimno zanimljivog, floristički i vegetacijski vrlo bogatog i raznolikog područja jugoistočne Europe. Koliki je doprinos znanosti dao i koliki je ugled uživao kao čovjek i znanstvenik u svijetu najbolje govore riječi što ih je poslije njegove smrti napisao tadašnji najveći njemački fitocenolog prof. Reinhold Tuexen (v. HORVATIĆ 1965: 65). Između ostaloga on piše: "Naš prijatelj Ivo Horvat bijaše jedan od rijetkih velikih ljudi čijim je djelovanjem bitno unaprijeđen razvoj jedne znanosti ...".

Zbog toga Horvatovo ime ostaje nezaobilazno u geobotaničkoj znanosti Europe na ponos domovine mu Hrvatske, koju je neizmjerljivo volio i zbog svojega domoljublja mnogo propatio. Hvala mu za sve što je učinio⁸.

Literatura

- BARČIĆ, B., 1988: Ivo Horvat. Sjećanje prigodom 25. obljetnice njegove smrti: 23. travnja 1963. Marulić 21 (1), 83–85.
- BERTOVIĆ, S., 1963: Prof. dr. Ivo Horvat. Životopis, znanstveni rad i ostavština. Biol. glasnik 10, A13–A18.
- DOMAC, R., 1993: Prof. dr. Ivo Horvat – Život i djelo. Zbornik znanstvenog skupa Hrvatski prirodoslovci, Zagreb, 17. i 18. lipnja 1993: 215–221.
- GLAVAČ, V., 1963: Prof. dr. Ivo Horvat. Šumarski list, (nekrolozi), 340–342.
- HORVAT, I., 1942: Hrvatska biljnogeografska skupina u zagrebačkom sveučilišnom Botaničkom vrtu. Alma Mater Croatica 5 (7), 245–250.
- HORVAT, I., 1930: Vegetacijske studije o hrvatskim planinama I. Zadruga na planinskim goletima. Rad JAZU 238, 1–96, Zagreb.
- HORVAT, I., 1931: Vegetacijske studije o hrvatskim planinama II. Zadruga na planinskim stijenama i točilima. Rad JAZU 241, 147–206.
- HORVAT, I., 1949: Nauka o biljnim zajednicama. Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb.
- HORVAT, I., 1950: Istraživanje i kartiranje vegetacije planinskog skupa Risnjaka i Snježnika. Šumarski list 74 (3–4), 97–118.
- HORVAT, I., 1962: Vegetacija planina zapadne Hrvatske (sa 4 karte biljnih zajednica sekcije Sušak). Prirodosl. istraživ. JAZU 30, 1–179, Zagreb.

⁸ U znak priznanja svome zaslužnom građaninu imenovao je grad Zagreb jednu ulicu njegovim imenom.

- HORVAT, I., GLAVAČ, V., ELLENBERG, H., 1974: Vegetation Suedosteuropas. Geobot. selecta, Bd. IV, G. Fischer Verlag, Stuttgart.
- HORVATIĆ, S., 1941: Biosociologija ili biocenologija? Alma Mater Croatica 4 (7), 247–251.
- HORVATIĆ, S., 1963: Ivo Horvat. In memoriam. Acta Bot. Croat. 22, 13–25.
- HORVATIĆ, S., 1965: Prof. Dr. Ivo Horvat. In memoriam. Vegetatio 13, 52–65.
- PAWŁOWSKI, B., 1964: Ivo Horvat (1897–1963). Wiadomości botaniczne 8 (3–4), 187–192.
- TRINAJSTIĆ, I., 1993: Prof. dr. Ivo Horvat (1897.–1963.) hrvatski botaničar. Priroda 83, 4(797), 30–31.
- WRABER, M., 1963: Prof. dr. Ivo Horvat umrl. Biol. vestnik (Ljubljana), 11, 123–128.

LJUDEVIT ILJANIĆ